

Lapsen oikeuksien matkalaukku

**Ohjekirja täydentää kouluilla kiertäviä lapsen oikeuksien matkalaukkuja.
Materiaali luotu opetuskäyttöön osana Lapsiystävällinen kunta -työtä.**

Laadittu 2025

Roosa Kepanen

Sisällysluettelo

Lapsella on oikeus -taulut	3
Lapsen oikeuksien kortit	5
Lapsen oikeuksien mittarimato	6
Teatteriesitys: Lapsen oikeudet uhattuna!	7
Paritehtävä: Tunnepantommi	8
Etsi tunneparisi:	8
Mahti-kortit: Fiilismittari	8
Nuorten neuvosto	10
Oikeus ja velvollisuus	11
Mielipidejana	13
Lapsen oikeuksien timantti -harjoitus	15
Oikeudet eivät aina toteudu: Köyhyyden kehä	16
Sekasanakissat	17
Mitä haluan, mitä tarvitsen	18
Lapsen oikeudet -kuvakortit	18
Selitä tunteet -sananselityspeli	20
Muistipeli	21

Lapsella on oikeus -taulut

Lapsella on oikeus -taulujen avulla voidaan kertoa pienille lapsille heidän oikeuksistaan. Lisäksi tauluja voidaan hyödyntää erilaisissa tehtävissä. Lapset voivat harjoitella oikeuksiaan esimerkiksi yhdistämällä oikeustaulun ja kyseistä oikeutta avaavan taulun.

1. Lapsella on oikeus olla oma itsensä ja samanarvoinen kuin muut.

Jokaisella lapsella on oikeus omaan nimeen ja kansalaisuuteen. Jokainen saa olla oma ainutlaatuinen itsensä. Jokaista tulee kunnioittaa riippumatta siitä, onko hän tyttö vai poika, millainen on hänen perheensä, mitä kieltä hän puhuu, mistä maasta hän on kotoisin, mihin hän uskoo tai miltä hän näyttää. Ketään ei saa syrjiä, kiusata tai kohdella muuten huonommin kuin muita siksi, että hän on erilainen.

- Mitä tarkoittaa se, että saa olla oma itsensä?

2. Lapsella on oikeus elää ja kasvaa omaan tahtiin.

Jokaisella on oikeus elämään, joten lapsille täytyy turvata mahdollisuudet elää ja kehittyä. Jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy omaa vauhtiaan, eikä sitä saa kukaan kiirehtiä. Toisaalta lapsella on oikeus saada aikuisten tukea kasvussaan. Jokaisella lapsella on oikeus olla lapsi.

3. Lapsella on oikeus huolenpitoon ja hoitoon.

Jokaisella lapsella on oikeus elää omien vanhempien kanssa, jos hänen on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhempien tehtävänä on huolehtia lapsesta: antaa ruokaa, vaatteita ja turvallinen koti. Vanhemmilla on oikeus saada tukea lasten hoitamiseen. Jos vanhemmat eivät jostain syystä voi huolehtia lapsesta, täytyy järjestää joku muu aikuinen pitämään hänestä huolta. Lisäksi jokaisella lapsella on oikeus terveydenhoitoon ja sairastuessaan oikeus saada sairaanhoitoa.

- Millaisin tavoin aikuiset pitävät huolta lapsesta?

Lasten kanssa voidaan keskustella myös siitä, että huolenpito ja hoitaminen ei ole vain esimerkiksi ruuan ja vaatteiden antamista, vaan lapsia tulee myös rakastaa, helliä ja halata.

4. Lapsella on oikeus elää turvassa.

Jokaisella lapsella on oikeus elää turvassa kaikelta, mikä voisi vahingoittaa häntä. Aikuisten tehtävänä on suojella lapsia esimerkiksi väkivallalta ja sodalta. Kukaan ei saa tehdä pahaa lapselle. Jos lapselle kuitenkin tapahtuu jotain pahaa, aikuisten täytyy auttaa häntä.

- Mitä sellaisia asioita tiedät, jotka voivat lapsia vahingoittaa ja joilta aikuisten tulee heitä suojella?

5. Lapsella on oikeus sanoa mielipiteensä ja vaikuttaa.

Jokaisella lapsella on oikeus sanoa, kirjoittaa tai vaikka piirtää omia mielipiteitään ja ajatuksiaan, kunhan se ei loukkaa muita. Jokainen lapsi saa ajatella ja uskoa niin kuin haluaa riippumatta toisten mielipiteistä. Kun aikuiset päättävät lapsia koskevista asioista, heidän täytyy pohtia, mikä on lasten kannalta parasta. Heidän täytyy myös kuunnella lasten mielipiteitä ja ottaa ne huomioon.

- Lapset pohtivat, mitkä asiat päiväkodissa/esikoulussa/koulussa ovat hyvin ja mitä asioita voisi parantaa.
- Millä tavoin lapset saavat äänensä ja mielipiteensä kuuluviin?

6. Lapsella on oikeus tietää ja saada tietoa.

Jokaisella lapsella on oikeus etsiä ja hankkia tietoa itseä kiinnostavista asioista esimerkiksi television, radion, lehtien ja internetin avulla. Lapsilla on myös oikeus tietää omat oikeutensa. Aikuisten pitää myös kertoa lapsille tärkeistä asioista ja päätöksistä, joita aikuiset tekevät joskus lasten puolesta. Aikuisten tehtävänä on kuitenkin suojella lapsia sellaiselta tiedolta, joka voi olla lapsille vaaraksi. Siksi aikuiset voivat rajoittaa internetin käyttöä tai kieltää sellaisten televisio-ohjelmien katsomisen, joista voi esimerkiksi tulla paha mieli tai saada painajaisia.

- Miksi aikuiset rajoittavat lasten television katsomista tai tietokoneen käyttöä?
- Mistä asioista lasten on hyvä saada tietoa?

7. Lapsella on oikeus oppimiseen ja koulunkäyntiin.

Jokaisella lapsella on oikeus käydä koulua ilmaiseksi. Koulussa lapsella on oikeus saada tukea oppimiseen. Lapsella on oikeus oppia tietoja ja taitoja, joita on tärkeää osata elämässä. Tällaisia tärkeitä taitoja ovat esimerkiksi toisten ihmisten kunnioittaminen, suvaitsevaisuus ja ympäristön suojelu.

- Millaisia tietoja ja taitoja sinä haluat oppia?

8. Lapsella on oikeus leikkiin, vapaa-aikaan ja lepoon.

Jokaisella lapsella on oikeus viettää vapaa-aikaa ja leikkiä. Lasten ei siis tarvitse tehdä työtä tai olla vain koulussa. Lapsilla voi olla joitakin kotitöitä, mutta tärkeää on, että aikaa jää myös leikkimiseen, pelaamiseen, kavereiden kanssa olemiseen ja muuhun mukavaan vapaa-ajan tekemiseen. Lisäksi lapsella on oikeus levätä, kun väsyttää. Aikuisten tehtävänä on turvata lapsille riittävästi lepoa.

- Mitkä ovat lempipuhiasi ja leikkejä päiväkodissa/koulussa/välitunneilla/vapaa-ajalla?

[Lapsella on oikeus taulut – Lapsiasiavaltuutettu](#)

[Lapsella on oikeus taulujen sisältötiivistelmä – Lapsiasiavaltuutettu](#)

Lapsen oikeuksien kortit

Nämä kortit on tarkoitettu lapsen oikeuksien keskusteluun lapsen tai lapsiryhmän kanssa. Niiden avulla voi selvittää lapsen oikeuksien toteutumista lapsen elämässä ja samalla jakaa lapselle tietoa lapsen oikeuksista.

Yleisiä periaatteita keskusteluun:

- Vaaleanpunaiset ja liilapohjaiset kortit käsittelevät pienemmille lapsille ymmärrettäviä oikeuksia.
- Muista keskustelussa dialogisuus ja anna lapsen johdatella keskustelua itselle tärkeisiin suuntiin.
- Kortit on tarkoitettu keskustelun innoittajaksi, eikä kysymyksiä tarvitse seurata järjestelmällisesti. Havainnoi ja aisti, minkälainen toimintatapa kyseiselle lapselle toimii parhaiten.
- Sanallisen vastaamisen rinnalla lapsi voi myös esimerkiksi piirtää ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Käyttöohjeet:

Keskustelu: Valitse lapsen kanssa tai etukäteen sopivat aihekortit. Käykää kortteja läpi yhdessä ja kysele lapselta kyseiseen oikeuteen liittyviä kysymyksiä. Voit valita takaa sopivimmat kysymykset tai keksiä kysymyksiä itse. Kiinnitä erityistä huomiota oikeuksiin, joissa lapsi kokee epäkohtia. Keskustelkaa, mikä voisi auttaa epäkohtien poistamisessa. Voit kokeilla myös keskustelua lapsiryhmän kanssa korttien ja kysymysten avulla.

Muistipeli: Tulosta kahdet kortit yksipuolisina (ilman kysymyksiä). Valitse korttiparit muistipeliä varten ja pelatkaa muistipeliä yhdessä. Voit kysyä kysymyksiä oikeuteen liittyen joko nostamisen aikana tai pelin päätteeksi. Lapset voivat myös keskenään pelata muistipeliä ja keskustella keskenään teemoista.

Etsi pari: Tulosta kahdet kortit. Jaa lapsiryhmälle kortit siten, että jokaiselle löytyy pari. Pyydä lapsia kiertämään tilassa ja etsimään sama kortti, kuin itsellä on. Kun parit ovat löytyneet, pyydä lapsia keskustelemaan kortin aiheista. Voit myös pyytää lapsia kertomaan koko ryhmälle, mikä aihe heillä oli ja voitte jutella yhdessä aiheesta.

[Lapsen oikeuksien kortit – Pelastakaa Lapset](#)

Lapsen oikeuksien mittarimato

Tämä pelillinen mittari auttaa lapsia ja aikuisia selvittämään yhdessä, miten hyvin tärkeimmät lapsen oikeudet toteutuvat lapsen elämässä.

Mittareita on kahden tasoisia:

- pienemmille lapsille (noin 2–5-vuotiaille)
- isommille lapsille (noin 6–12-vuotiaille)

Ohjeet:

1. Tulosta tämän dokumentin sivut.
2. Ota tapaamiseen mukaan värikyniä, noppa ja pelimerkki.
3. Kerro pelin ohjeet lapselle seuraavana olevan ohjesivun avulla.
4. Lapsi heittää noppaa ja etenee nopan osoittaman määrän ruutuja eteenpäin.
5. Kun ohitatte oikeuden tai pysähdytte sen kohdalle, pyydä lasta arvioimaan hymynaamojen avulla, kuinka hyvin kyseinen oikeus toteutuu hänen elämässään. Samalla voit kertoa kyseisestä lapsen oikeudesta lapselle.
6. Keskity erityisesti niihin kohtiin, joissa lapsi haluaa kertoa kokemuksiaan tai joissa tiedät, että lapsella on kokemustietoa.
7. Jos lapsi kertoo, että jokin oikeus ei toteudu, kannattaa kysellä jatkokysymyksiä.

8. Kun olette päässeet maaliin, siirtykää seuraavalle sivulle. Kirjatkaa ylös, mitkä oikeudet lapselle toteutuvat erityisen hyvin. Sen jälkeen kirjatkaa, mitkä oikeudet lapsen elämässä eivät toteudu riittävällä tavalla. On tärkeää käydä keskustelua siitä, miten tilannetta voisi parantaa. Onko jotain, mitä lapsi voisi itse tehdä asian eteen? Miten aikuiset voisivat auttaa?

Sovelluksia: Peliä voi pelata etenemällä vain vihreitä lapsen oikeuksien ruutuja. Peliä voi pelata ilman noppaa.

[Lapsen oikeuksien mittarimato – Pelastakaa Lapset](#)

Teatteriesitys: Lapsen oikeudet uhattuna!

Tehtävässä pienryhmät suunnittelevat ja esittävät lyhyen näytelmän tai nukketeatteriesityksen tilanteesta, jossa lapsen oikeudet ovat uhattuna. Lopuksi keskustellaan yhteisesti esityksistä tukikysymysten avulla.

Tehtävä:

Oppilaat suunnittelevat ja toteuttavat ryhmissä noin 3–5 minuutin mittaisen lyhytnäytelmän tai nukketeatteriesityksen, joka kertoo tilanteesta, jossa lapsen oikeus kuulua on uhattuna.

Esityksessä tulee näkyä:

- Ongelmatilanne, jossa lapsi tai lapset eivät koe kuuluvansa joukkoon, tai eivät koe tulevansa kuulluksi (esimerkiksi koulussa, harrastuksissa tai kotona)
- Ratkaisu ongelmaan (esimerkiksi apua pyytämällä, yhteisiä pelisääntöjä muuttamalla tai ongelmasta keskustelemalla)

Osa 1: Suunnittelua ja harjoittelua

Oppilaat jaetaan 3–4 hengen ryhmiin, joissa esitys suunnitellaan ja harjoitellaan ennen esittämistä. Suunnitteluvaiheessa oppilaat voivat suunnitella esityksensä juonen ja vuorosanat. Esityksissä voi käyttää apuna erilaista rekvisiittaa.

Osa 2: Esitykset ja yhteistä keskustelua

Lopuksi ryhmät esittävät valmiit esityksensä muulle luokalle.

Kun kaikki näytelmät on esitetty, voidaan keskustella yhteisesti:

- Millaisia tilanteita näytelmissä oli?
- Miten nämä tilanteet ratkaistiin?

Oliko näytelmissä paljon yhtäläisyyksiä? Entä eroavaisuuksia?

[Teatteriesitys: Lapsen oikeudet uhattuna! – Lapsen oikeuksien viikko](#)

Paritehtävä: Tunnepantomiimi

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään kohteluun ja turvalliseen kouluympäristöön. Tunnetaitojen opettelu ehkäisee esimerkiksi kiusaamista. Tehtävässä tutustutaan tunteisiin tulostettavien tunnekorttien avulla. Lopuksi käydään yhteistä keskustelua tunteiden ilmaisusta.

Miltä erilaiset tunteet näyttävät? Valitaan parin kanssa vuorotellen tunnekorteista jokin tunne, joka esitetään toiselle pantomiimina eli sanattomasti näytellen.

Mitä kaikkia tunteita saatiin käytyä läpi? Mitkä oli helppo esittää ja arvata? Mitkä tunteet olivat haastavia? Ovatko jotkin tunteet myös tosielämässä vaikeita tunnistaa ja toisaalta vaikeita näyttää toiselle?

Etsi tunneparisi:

Tehtävässä harjoitellaan tunnetaitoja. Oppilaat etsivät tunneparinsa esittämällä kortissa olevaa tunnetta ilman sanoja.

Tavoitteena on, että oppilaat etsivät oman tunneparinsa. Paria etsitään menemällä toisen oppilaan luokse ja esittämällä tunnetta, sanoja ei saa käyttää. Jos näytteleminen tuntuu haastavalta, voidaan tunne myös piirtää paperille paria etsiessä. Leikkiä jatketaan niin kauan, kunnes kaikki ovat löytäneet tunneparinsa.

[Paritehtävä: Tunnepantomiimi – Lapsen oikeuksien viikko](#)

[Tunnekortit – Lapsen oikeuksien viikko](#)

[Mahti-tunnekortit – Tukiliitto](#)

Mahti-kortit: Fiilismittari

Harjoitteen tavoitteena on kertoa ääneen tunteistaan ja harjaantua nimeämään niitä. Tarkoituksena on tukea ymmärrystä siitä, että kaikki tunteet ovat sallittuja. Harjoitteen tarkoituksena on myös auttaa hahmottamaan tunteiden vaihtumista. Tunnekortit tukevat tunteen nimeämistä ja tuovat harjoitteeseen toiminallisuutta. Tämä helpottaa ryhmässä puhumista. Harjoitteen avulla ryhmä tutustuu toisiinsa.

1. Jaa MAHTI -tunnekortit lattialle tai pöytätasolle niin, että ryhmän henkilöt voivat liikkua ja valita vapaasti itselleen sopivimman kortin.
2. Pyydä henkilöitä valitsemaan kortti, joka kuvaa heidän fiilistään/tunnettaan juuri nyt.
3. Ohjaa ryhmä istumaan siten, että jokainen henkilö näkee ja kuulee toisensa. Ohjaa ryhmäläisiä kertaamaan kukin vuorollaan vielä nimensä ja näyttämään ryhmälle valitsemansa tunnekortin.
4. Pyydä jokaista ryhmäläistä vuorollaan kertomaan kortin fiilis ja esittämään/matkimaan tarvittaessa kortin kuvaa. Lisäksi pyydä henkilöä vielä nimeämään oma tunteensa fiiliksen takana.

Tue keskusteluhetkeä esittämällä/matkimalla myös itse kortin kuvaa ja tue henkilöä löytämään sopivin sana omalle tunteelleen. Tunteen esittäminen koko keholla auttaa usein tunteen nimeämisessä. Vaikka henkilö itse löytäisi tunteen (ja sanan) helposti, esittäminen harjaannuttaa myös muita ryhmäläisiä löytämään tunteilleen nimiä.

Pyydä vielä henkilöä halutessaan kertomaan miksi hänellä on kyseinen tunne.

Esimerkiksi henkilö valitsee kuvan, jossa susi seisoo suruisan näköisenä, katsoo maahan ja koskee sormella leukaansa. Henkilö kertoo että hänellä on ”tällainen yhy-fiilis”.

Esitä itse malliksi kortin tunnekuva.

Kysy mikä on se tunne kun näyttää tältä ja on ”yhy-fiilis”? Pyydä tarvittaessa muuta ryhmää auttamaan tunteen nimeämisessä.

- Millainen tunne on?
- Myönteinen vai kielteinen?
- Surullinen, alakuloinen, epävarma, haikea?
- Mitä eroja tunteilla on?
- Mistä kyseinen tunne johtuu?

5. Kun henkilö on löytänyt tunteelleen nimen, kirjaa se ylös. Kiitä henkilöä siitä, että hän kertoi tunteensa.
6. Kun koko ryhmä on kertonut fiiliksensä ja tunteensa niiden takana, kertaa ne ryhmälle. Kerratkaa, että kaikki fiilikset ja tunteet ovat ok! Pohtikaa yhdessä pysyvätkö ne samoina koko vuoden ajan.

Nuorten neuvosto

Tavoitteet:

- Syventää ymmärrystä lapsen oikeuksista
- Ymmärtää erilaisia käytännön tilanteita, joihin sopimus liittyy
- Hahmottaa demokraattista toimintaa ja äänestysperiaatteita

Tarvikkeet:

- Pieniä lappuja äänestyslipukkeiksi
- Äänestyslipas
- Kyniä
- TAI mobiililaitteella käytettävä alusta, jossa voi anonyymisti äänestää

Ryhmäkoko: Koko ryhmä

Ikäsuositus: Kaikki

Kesto: 20+ minuuttia

Tehtävän kulku:

Vapaaehtoinen oppilas tai opettaja lukee yksi kerrallaan kertomuksia erilaisista nuorista ja heidän päätöksentekotilanteistaan. Tarinat voi myös kuunnella Taksvärkin sivuilta. Jokaisen tarinan lopuksi esitetään tarinoiden lopussa oleva aiheeseen liittyvä kysymys. Oppilaat voivat äänestää mielestään parasta vastausvaihtoehtoa esimerkiksi

- kirjoittamalla vastauksen äänestyslapuille ja tuomalla sen äänestyslippaaseen
- viittaamalla silmät kiinni (Opettaja pyytää kaikkia sulkemaan silmät ja nostamaan käden kuullessaan vaihtoehdon, jota haluaa äänestää. Opettaja laskee käsiään ja ilmoittaa tuloksen oppilaille lopuksi.)
- kirjaamalla vastauksen mobiililaitteella

Äänestysvaiheessa on tärkeää, etteivät oppilaat keskustele keskenään. Äänestyksen jälkeen äänet lasketaan.

Jokaisesta tarinasta keskustellaan sen yhteydessä olevien kysymysten avulla. Aluksi oppilaat yrittävät nimetä lapsen oikeuksia, jotka liittyvät tarinaan. Sen jälkeen pohditaan perusteita omalle äänestyskäyttäytymiselle. Tarinoiden yhteydessä esitetään myös oppilaiden omaan elämään liittyviä kysymyksiä.

Oikeita tai väriä vastauksia kysymyksiin ei ole, joten on tärkeää, ettei vähemmistön ääniä väheksytä, vaan oppilaat saavat säilyttää omat mielipiteensä – tai toisaalta myös vaihtaa näkökulmaa.

Lopuksi:

Lopuksi on tärkeää keskustella siitä, että monet nuorten kohtaamat haasteet ovat universaaleja ja yhteisiä. Niin Nepalissa kuin Suomessakin on sellaisia nuoria, joiden elämässä kaikki lapsen oikeudet eivät toteudu. Molemmissa maissa on myös nuoria, joilla kaikki asiat ovat suhteellisen hyvin.

Aikuisilla ja päättäjillä on aina ensisijainen vastuu edistää nuorten oikeuksien yhdenvertaista toteutumista. Yksittäisellä nuorella tai koululuokalla ei ole velvollisuutta ratkaista maailman ongelmia. On myös hyvä muistuttaa oppilaita siitä, että paljon jo tehdään hyvää sekä Suomessa että globaalisti, jotta nuorten oikeudet toteutuisivat entistä paremmin.

On tärkeää, että oppilaille jää tehtävän jälkeen toiveikas ja luottavainen olo siitä, että kehitystä parempaan tapahtuu ja itse voi olla osana muutosta.

[Nuorten neuvosto – Oikeesti!-opas – Taksvärkki](#), sivut 34–37

Oikeus ja velvollisuus

Tavoitteet:

- Tutustua lapsen oikeuksiin
- Ymmärtää omien oikeuksien ja velvollisuuksien välistä suhdetta
- Käsitellä aikuisen ja valtion vastuuta lapsen oikeuksien toteutumisessa

Tarvikkeet:

- LOS-kortit
- Paperia (A3) ja kyniä

Ryhmäkoko: 2–5 oppilaan pienryhmät

Ikäsuositus: Kaikki

Kesto: 25+ minuuttia

Tehtävän alussa on hyvä kerrata Lapsen oikeuksien sopimuksen idea ja muistuttaa, että monet lapsen oikeudet tuovat mukanaan myös lasta koskevia velvollisuuksia. Oikeutta ja velvollisuutta voi myös verrata vapauteen ja vastuuseen.

Käsitteiden oikeus ja velvollisuus merkitysten avaamisessa voi käyttää apuna esimerkkejä, kuten:

- Oikeus käyttää kirjastoa – Velvollisuus pitää kirjat ehjinä ja palauttaa ne ajallaan
- Oikeus ajaa mopolla – Velvollisuus käyttää kypärää ja noudattaa liikennesääntöjä

Tehtävän kulku:

Oppilaat jaetaan 2–5 oppilaan ryhmiin. Ryhmät valitsevat yhden LOS-kortin, jossa on 1–2 lapsen oikeutta. Kaikilla ryhmillä tulisi olla eri LOS-kortit.

Ryhmä lukee LOS-kortin tekstin rauhassa ja kirjaa saamaansa oikeuteen liittyviä velvollisuuksia paperille. Oppilaita kannustetaan miettimään yksinkertaisia arkielämän esimerkkejä, joissa velvollisuudet voivat näkyä. Oppilaita voi ohjata ajattelemaan oikeuksia ja velvollisuuksia myös omien kokemusien kautta. Velvollisuuksien pohtimista voi helpottaa jos-lauseiden avulla, esim. ”jos luen netistä tietoa, minun pitää tarkistaa, onko se totuudenmukaista”, tai ”jos joku kertoo minulle salaisuuden, en saa kertoa sitä eteenpäin ilman lupaa”.

Tämän jälkeen ryhmät voivat halutessaan kiertää katsomassa myös toisten ryhmien ideoita. Luettuaan toisen ryhmän LOS-kortin ja heidän ajatuksensa, kiertävä ryhmä voi lisätä toisen ryhmän paperille oikeuteen liittyviä velvollisuuksia.

Ryhmätyön jälkeen jokainen ryhmä kertoo vuorollaan oikeutensa ja niihin liittyvät velvollisuudet. Muut oppilaat voivat myös tässä kohtaa täydentää ja kommentoida velvollisuuslistaa. Tarvittaessa keskustelua voi johdatella ja antaa vinkkejä siitä, millaisia velvollisuuksia kyseiseen kohtaan voisi liittää.

Pohtikaa lopuksi yhdessä:

1. Tuliko tehtävässä esiin oikeuksia tai velvollisuuksia, joita en ole tullut ajatelleeksi aiemmin?
2. Millaisia velvollisuuksia minulla on omassa elämässäni? Oppilaana luokassa? Perheessä ja kotona? Kansalaisena? Maapalloa asuttavana ihmisenä? Millaisia oikeuksia näihin velvollisuuksiin voisi liittyä?
3. Kenellä on suurin vastuu ja velvollisuus huolehtia siitä, että lapsen oikeudet toteutuvat kaikille lapsille? On tärkeää korostaa, että sopimus velvoittaa nimenomaan aikuisia ja erityisesti valtioita huolehtimaan oikeuksien toteutumisesta. Esimerkiksi artikkelit 3–6 ja 42.

Kokeile myös:

Lyhyessä ajassa voi tutustua useisiin artikloihin siten, että oppilaat lukevat ääneen LOS-korttien tekstejä yksi kerrallaan. Oppilaat kommentoivat oikeuksia ja yrittävät keksiä niihin liittyviä velvollisuuksia. Tehtävä toimii niin lapsen oikeuksiin orientoivana menetelmänä kuin asiaan uusia näkökulmia tuovana lisänä.

Lapsen oikeuksia ja esimerkkejä niihin liittyvistä velvollisuuksista:

- Jokainen lapsi on yhtä arvokas (syrjimättömyys) – Velvollisuus kohdella kaikkia hyvin ja pitää muiden puolia.
- Oikeus elää ja kasvaa – Velvollisuus pitää huolta myös omasta ympäristöstä sekä huomioida kestävä kehitys omissa valinnoissa.
- Oikeus ilmaista mielipiteensä – Velvollisuus antaa muille tilaa ilmaista oma mielipide ja mistä tykkää.
- Oikeus kieleen, kulttuuriin ja uskontoon – Velvollisuus kunnioittaa muiden oikeutta harjoittaa uskontoaan tai puhua omaa kieltään.
- Oikeus yksityisyyteen – Velvollisuus kunnioittaa muiden yksityisyyttä, esimerkiksi kysymällä lupa toisesta otetun kuvan jakamiseen somessa.
- Oikeus saada tietoa – Velvollisuus tarkistaa tiedon lähde ja pitää huolta siitä, ettei levitä perätöntä tietoa.
- Oikeus saada terveydenhoitoa – Velvollisuus pitää omasta terveydestä huolta.
- Oikeus käydä koulua – Velvollisuus käydä koulussa ja tehdä tarvittavat tehtävät.
- Lasta ei saa satuttaa – Velvollisuus kohdella muita hyvin ja ottaa aikuiseen yhteyttä, jos kohtaa tai näkee huonoa kohtelua.

[Oikeus ja velvollisuus – Oikeesti!-opas – Taksvärkki](#), sivut 30–31

[LOS-kortit – Taksvärkki](#)

Mielipidejana

Tavoitteet:

- Pohtia lapsen oikeuksien sopimuksen merkitystä itselle
- Herättää monipuolista keskustelua eri oikeuksista
- Harjoitella ilmaisemaan omia mielipiteitä, perustelemaan niitä ja kuuntelemaan muita

Tarvikkeet:

- Arvoväittämiä opettajalle
- Janan ääripäihin laput ”täysin samaa mieltä” ja ”täysin eri mieltä” tai jana etäsovellusalustalla

Ryhmäkoko: Koko ryhmä

Ikäsuositus: Kaikki

Kesto: 10+ minuuttia

Tehtävän kulku:

Aluksi tila jaetaan kuvitteellisella janalla, jolla on kaksi ääripäätä, esimerkiksi etäisyys kahden seinän välillä. Janan toisessa ääripäässä sijaitsee ”täysin samaa mieltä” ja toisessa ”täysin eri mieltä”.

Harjoituksen aluksi on hyvä tuoda esille, että ihmisoikeudet eivät ole mielipidekysymyksiä, vaan ne kuuluvat kaikille. Lisäksi on hyvä muistuttaa siitä, että kaikki muodostavat mielipiteensä omista lähtökohdistaan ja kaikkien mielipide on arvokas (ks. Turvallisen työpajan ohjeet).

Väittämät luetaan yksi kerrallaan. Oppilaat liikkuvat janalla sen mukaan, mitä mieltä he ovat väitteestä. Mihin tahansa kohtaan ääripäiden välille saa asettua. Kun kaikki ovat löytäneet paikkansa, halukkaat saavat perustella mielipiteensä. Mielipidejanalla seisojia ei tule pakottaa kertomaan ajatuksiaan, mutta etenkin ääripäihin sijoittuneita kannattaa siihen rohkaista. On pidettävä huolta, että kaikkien mielipiteille on tilaa. Jokaisen keskustelun lopuksi voidaan yhdessä pohtia, mihin lapsen oikeuksien sopimuskohtaan väite liittyy.

Oppilaat voivat keksiä omia väittämiä Lapsen oikeuksien sopimuksen tiivistelmän avulla.

Kokeile myös:

1. Oppilaat jakautuvat 3–4 hengen pienryhmiin. Jokaiselle pienryhmälle annetaan pohdittavaksi 1–3 väittämää. Väittämien tulee olla kaikille pienryhmille samat. Pienryhmät lukevat yhden väitteen kerrallaan ja keskustelevat, mitä mieltä he ovat väittämästä. Ryhmät pohtivat myös, mihin lapsen oikeuteen väittämä voisi liittyä. Korosta, että väittämistä voi olla hyvin erilaisia mielipiteitä eikä niihin ole suoranaisesti oikeita tai vääriä vastauksia. Tavoitteena ei ole muodostaa yhteistä mielipidettä, vaan tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja sitä kautta saavuttaa laajempaa ymmärrystä aiheesta.

Väittämät käydään läpi yhteisesti niin, että kullekin pienryhmälle annetaan mahdollisuus avata lyhyesti väittämästä käymäänsä keskustelua. Jokainen pienryhmä voi valita yhden henkilön, joka avaa käytyä keskustelua yleisellä tasolla. Oppilaita voi muistuttaa siitä, että tarkoituksena ei ole avata jokaisen yksittäisen oppilaan henkilökohtaista mielipidettä asiaan, vaan ryhmän yhteisesti käymää keskustelua ja esille tulleita erilaisia näkökantoja.

2. Janan sijaan oppilaille voidaan jakaa erivärisiä tai erimuotoisia lappuja, jotka edustavat vaihtoehtoja ”samaa mieltä”, ”eri mieltä” ja ”en osaa sanoa”. Jokaisen väittämän kohdalla oppilaat päättävät, mikä lapuista kuvaa parhaiten omaa mielipidettä.

[Mielipidejana – Oikeesti!-opas – Taksvärkki](#), sivut 26–29

Lapsen oikeuksien timantti -harjoitus

Tavoitteet:

- Pohtia lapsen oikeuksia ja niiden keskinäistä suhdetta
- Ymmärtää ihmisoikeuksien jakamattomuus, eli se, että jokainen oikeus on lähtökohtaisesti yhtä tärkeä

Tarvikkeet:

- LOS-kortit jokaiselle pienryhmälle tai yhdet kortit kiinnitettynä/heijastettuna luokan taululle

Ryhmäkoko: 3–4 oppilaan pienryhmät

Ikäsuositus: Kaikki

Kesto: 20+ minuuttia

Tehtävän kulku:

Oppilaat muodostavat 3–4 hengen ryhmiä. Opettaja jakaa jokaiselle ryhmälle yhdeksän LOS-korttia.

LOS-korteista voi valita esimerkiksi:

- Jokainen lapsi on yhtä arvokas
- Oikeus elää oman perheen kanssa
- Oikeus elää ja kasvaa
- Oikeus käydä koulua
- Oikeus ilmaista mielipiteensä
- Oikeus lepoon ja vapaa-aikaan
- Oikeus nimeen ja kansalaisuuteen
- Oikeus olla tekemättä raskasta työtä
- Oikeus saada terveydenhoitoa

Ryhmien tehtävänä on tutustua korttien oikeuksiin ja yrittää laittaa oikeudet tärkeysjärjestykseen asettamalla ne timanttikuvioon. Ylimmäksi tulee ryhmän mielestä tärkein oikeus, seuraavalle riville kaksi seuraavaa, keskenään yhtä tärkeää, muttei ihan ylimmän tasoista oikeutta. Kolmannelle riville asetetaan kolme seuraavaksi tärkeintä ja neljännelle taas kaksi. Alimpana on vähiten tärkeä oikeus. Ennen ryhmien työskentelyn aloittamista on hyvä mainita, ettei oikeita tai vääriä vastauksia ole.

Ryhmät asettavat valmiit timanttinsa kaikkien nähtäväksi ja kiertävät tutkimassa toistensa timantteja. Ryhmiä voi pyytää perustelemaan valintojaan. Harjoitusta purettaessa kannattaa kysyä, miltä harjoitus tuntui ja oliko valitseminen vaikeaa vai helppoa. Tehtävän tavoitteena on saada oppilaat huomaamaan, että lapsen oikeudet liittyvät toisiinsa ja että niitä on mahdotonta laittaa tärkeysjärjestykseen.

Keskustelkaa lopuksi yhdessä

1. Onko olemassa tilanteita, joissa jokin oikeus on mielestäsi tärkeämpi kuin toinen?

2. Olisitko valmis luopumaan joistain oikeuksistasi? Mitä siitä seuraisi?
3. Mitä oikeuksia Suomessa yleisesti arvostetaan? Miksi?
4. Mitkä näistä oikeuksista eivät kenties toteudu kaikkien nuorten kohdalla? Miksi?

Kokeile myös:

Tehtävän voi toteuttaa myös siten, että koko ryhmällä on vain yhdet LOS-kortit, esimerkiksi taululle kiinnitettynä, tai edellä listatut yhdeksän oikeutta kirjallisesti nähtävillä. Oppilaat keskustelevalat pienryhmissä siitä, mikä oikeuksista on heidän mielestään kaikkein tärkein ja mikä vähiten tärkein. Timantin voi myös piirtää paperille ja kirjata oikeudet siihen. Lopuksi keskustelu puretaan yhteisesti edellä listattuja purkukysymyksiä hyödyntäen. Timanttikuvio voidaan rakentaa myös yhdessä luokan seinälle.

[Lapsen oikeuksien timantti -harjoitus – Taksvärkki](#)

[LOS-kortit – Taksvärkki](#)

Oikeudet eivät aina toteudu: Köyhyyden kehä

Tavoitteet:

- Oppia, että suuri syy siihen, miksi lapsen oikeudet eivät toteudu kaikkialla maailmassa, on köyhyys
- Pohtia, mistä köyhyys johtuu ja mihin se johtaa

Ohjeet:

1. Jaa oppilaat neljän hengen ryhmiin ja jaa jokaiselle ryhmälle "Köyhyyden kehä" -kortit, jotka löydät tehtävän liitteestä. Jaa kortit toisistaan irti leikattuina.
2. Pyydä oppilaita järjestämään kortit loogiseksi köyhyyden kehäksi niin, että kortti "köyhyys" on ylimpänä ja muut kortit seuraavat sitä myötäpäivään. Järjestyksen tulee kuvastaa sitä, kuinka köyhyys muodostuu ja ylläpitää itseään.
3. Kun järjestys on valmis, kortit voi liimata julisteeksi tai niistä voi ottaa valokuvan. Korttien väleihin voi lisätä nuolet osoittamaan kehän suunnan.
4. Pyydä oppilaita pohtimaan ryhmässä, miten köyhyyden kierteen voisi katkaista. Millaisia suunnitelmia ja konkreettisia toimia se vaatisi? Esimerkiksi kehitysohjelmat, joilla:
 - taataan perusravinto kaikille köyhyydessä eläville koululaisille
 - järjestetään ilmaisia terveyspalveluja köyhille perheille
 - organisoidaan ilmainen peruskoulutus köyhien perheiden lapsille
 - järjestetään köyhille aikuisille perus- ja ammatillista koulutusta
5. Pyydä ryhmiä valitsemaan ehdotuksista mielestään paras ja kirjoittamaan se köyhyyden kehän viereen, sen kortin kohdalle, johon toimenpide ensisijaisesti liittyy.

6. Tämän jälkeen ryhmät uudistavat oman kehänsä siitä pisteestä eteenpäin, johon avustustoimenpide kohdistui. Ratkaisut, kuinka köyhyys vaiheittain voidaan voittaa, kirjataan lapuille. Laput lisätään kehälle sopiville kohdille.
7. Ryhmät esittelevät ratkaisunsa muulle luokalle.

Purku:

1. Keskustelkaa yhteisesti
 - Mitkä ovat köyhyyttä edistäviä ja ylläpitäviä tekijöitä? Onko olemassa muita tekijöitä, jotka eivät tulleet esiin tässä harjoituksessa?
 - Miksi köyhyyden kehää on niin vaikea katkaista?
 - Mitä eri vaihtoehtoja ryhmät keksivät köyhyyden kehän katkaisemiseksi?
 - Riittääkö yksi toimenpide katkaisemaan köyhyyden kierteen vai tarvitaanko useampia?
 - Mikä tai mitkä esitetyistä toimenpiteistä olisi helpoin toteuttaa?
 - Mitä asioita näiden esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen vaatii?
 - Onko jotain esitetyistä toimenpiteistä toteutettu jo kotimaassa tai ulkomailla? Missä ja miten?
2. On hyvä tuoda esiin keskustelussa, että köyhyyden kierre on nähtävissä myös teollistuneissa länsimaissa.

Ideoita jatkotyöskentelyyn:

- Ottakaa selvää, mitä köyhyys tarkoittaa Suomessa. Miten köyhyys määritellään? Miten se vaikuttaa ihmisten elämään?
- Pohtikaa, mitä tarkoitetaan köyhyyden ja huono-osaisuuden ylisukupolvisella periytymisellä. Onko se vääjäämätöntä suomalaisessa yhteiskunnassa? Entä muualla maailmassa?

[Oikeudet eivät aina toteudu: Köyhyyden kehä – Unicef](#)

Sekasanakissat

Kokoa kissojen kirjaimista lapsen oikeuksiin liittyvät sanat. Tehtävän voi tehdä joko yksittäisen lapsen kanssa tai isommassa ryhmässä.

Oppilaiden kanssa voi keskustella siitä, ovatko sanat entuudestaan tuttuja. Mihin lapsen oikeuksiin sanat liittyvät?

[Sekasanakissat – Hanna Rokkila](#)

Mitä haluan, mitä tarvitsen

Tavoite:

Tavoitteena on tarkastella, mitkä asiat ovat ihmiselle välttämättömiä ja mistä asioista voisimme tarvittaessa luopua tai olla jopa ilman niitä. Harjoituksessa ei ole oikeita vastauksia vaan olennaista on miettiä yhdessä, mitkä asiat ovat meille tärkeitä.

Vaiheet:

1. Tarkastele ryhmän kanssa kuvia. Keskustele ryhmän kanssa siitä, miten esimerkiksi ruoka tai juoma ovat ihmisille välttämättömiä. Mutta voiko ihminen elää ilman jäätelöä? Mikä on ero lauseilla ”Minä tarvitsen...” ja ”Minä haluan...”?
2. Mielipidejana: Seuraavaksi lapset pääsevät äänestämään siitä, ovatko eri asiat meille tarpeellisia vai haluammeko vain niitä ja ne ovat mukava lisä elämäämme. Muodosta tilaan mielipidejana niin, että toinen seinä tarkoittaa tarvetta ja vastakkainen seinä asioita, joita haluamme, mutta joita ilman voimme tarvittaessa olla. (Jos tilaa on vähän käytettävissä, tämän voi toteuttaa myös liikkumalla kyykkyyn ja kurkotellen kohti kattoa.)
3. Nosta kuvia esille vuorotellen ja anna lasten kävellä tilassa joko halun tai tarpeen seinustalle. Jana on liukuva eli harjoituksessa voi jäädä myös johonkin kohtaan seinien välille tai vaikka keskelle, jos päätöksen tekeminen on vaikeaa. Jokaisen kuvan kohdalla voit haastatella muutamaa lasta: Mitä ajattelet, miksi valitsit tämän paikan?
4. Käy lyhyt keskustelu jokaisen kuvan kohdalla siitä, miksi tämä asia on meille tarpeellinen tai miksi voisimme elää ilman sitä. Jotkut asiat voivat olla meille myös todella tärkeitä, vaikka voisimmekin olla ilman niitä (esim. lemmikki). Tarvitsemmeko televisiota vai voisimmeko elää ilman sitä?

[Mitä haluan, mitä tarvitsen – Rauhankasvatusinstituutti](#)

[Lapsen oikeuksien kuvat – Rauhankasvatusinstituutti](#)

Lapsen oikeudet -kuvakortit

Muistipeli

Perinteinen muistipeli, jossa etsitään väärinpäin pöydälle käännettyistä korteista oikea kuva- ja tekstikorttipari. Tehtävän voi suorittaa joko pienryhmässä tai välitoimintana yksin.

- Helpompi versio: Oman kuvan saa näyttää kaverille.
- Haastavampi versio: Omaa kuvaa ei saa näyttää kaverille, vaan pitää kuvailla mitä omassa kortissa näkyy

Toiminnallinen muistipeli

Jokaisella oppilaalla on oma kortti, jolle etsitään paria toisen oppilaan kortista luokassa liikkuen. Oppilas saa joko kuvakortin tai tekstikortin.

Vettä kengässä -tyylinen artiklan ja kuvan yhdistäminen

Oppilaat jaetaan kahteen ryhmään, luokkaan ja sen ulkopuolelle. Toinen ryhmä saa kukin oman kuvakortin, toinen ryhmä oman tekstikortin. Oppilaat saapuvat yksi kerrallaan luokkaan etsimään omalle tekstikortilleen paria. Oppilas saa etsiä omaa pariaan vain kerran kullakin vuorolla. Parin löydettyään hän jää tämän viereen. Jos oppilas ei löydä pariaan, hän palaa esimerkiksi yhdellä jalalla hyppien käytävään/muuhun tilaan. Tehtävää voi vaikeuttaa esimerkiksi niin, että oman kortin sisältöä ei saa kertoa suoraan. Myös liikkumistyyliä ja leikin ympäristöä voi mukauttaa ryhmän mukaan.

KIM-leikki

Kuvakortit asetetaan pöydälle ja yksi ryhmästä ottaa yhden kuvakortin pois. Taululle on heijastettuna artikkelit ja oppilaiden pitää muistaa, mikä artikkeli on otettu pois pöydältä.

Muistikirjoitus

Opettaja piilottaa tekstikortit käytävään. Oppilas nostaa itselleen kuvakortin, muistaa artikkelin ja laittaa kortin pakan pohjalle. Oppilas etsii oman korttinsa käytävästä, lukee tekstin, jättää kortin paikoilleen ja yrittää kirjoittaa tekstin omalla pulpetillaan olevaan vihkoon/paperille. Tarkoitus on saada teksti kirjoitettua mahdollisimman tarkasti, joten oppilas voi joutua vierailemaan kortillaan useaan kertaan. Kun oppilas on saanut yhden artikkelin kirjoitettua, hän nostaa kuvakorttipakasta uuden kortin. Näin jatketaan opettajan määrittelemä aika.

Parisanelu

Oppilaat jaetaan pareiksi. Toinen oppilas lukee parillensa ääneen tekstikortissa olevan artikkelin, jonka toinen sanelun perusteella kirjoittaa vihkoon tai paperille. Yhden artikkelin jälkeen vaihdetaan rooleja ja nostetaan opettajan korttipinosta uusi kortti.

Pantomiimi/stillkuva

Pienryhmä saa itselleen artikkelin, josta heidän tulee tehdä pantomiimiesitys tai stillkuva. Luokan tulee arvata, mikä artikkeli on kyseessä. Tehtävää voi helpottaa heijastamalla tekstikortit nähtäville. Ryhmän mukaan tehtävää voi mukauttaa helpommaksi tai haastavammaksi.

- Helpompi versio: Pienryhmä saa kuvakortin.
- Haastavampi versio: Pienryhmä saa tekstikortin.

Alias

Joko pienryhmiin jakautuen tai koko luokan yhteisenä toimintana. Yksi oppilaista nostaa kortin, jota yrittää sanallisesti selittää muulle luokalle/pienryhmälle. Oikein arvannut saa selittää seuraavan kortin. Oppilaille voi jakaa joko kuva- tai tekstikortteja tai sekoittaa kaikki kortit keskenään.

Piirrä ja arvaa

Tehtävä tehdään joko yhdessä tai pienryhmissä. Yksi oppilas nostaa kortin, jonka yrittää piirtää taululle/paperille. Muun luokan tai ryhmän tehtävänä on arvata, mistä artikkelista on kyse.

Pienryhmädraama

Opettaja jakaa oppilaat pienryhmiin. Jokainen oppilasryhmä saa yhden artiklan kuva- ja tekstikortin. Oppilaat valmistavat ryhmissä pienen draamaesityksen siitä, millaista lapsen elämä olisi, jos kyseistä lapsen oikeuksien sopimuksen kohtaa ei olisi olemassa.

[Lapsen oikeuksien kuvakortit – Lapsistrategia](#)

[Lapsen oikeuksien tekstikortit – Lapsistrategia](#)

[Lapsen oikeudet -kuvakorttien käyttötapaehdotuksia – Opetushallitus](#)

Selitä tunteet -sananselityspeli

Tehtävässä selitetään sananselityspelin hengessä erilaisia tunteita ja tunnetiloja tulostettavien tunnekorttien avulla. Sananselitystä voi tehdä pareittain, tai opettajajohtoisesti niin, että opettaja kysyy ja oppilaat vastaavat viittaamalla.

Tehtävä:

Halutessasi jaa luokka pareihin. Pari saa sananselityskorttipakan (joko suppeampi kuuden perustunteen korttipakka tai kattavampi 35 tunteen ja tunnetilan pakka), josta he vuorotellen kortteja nostaen selittävät tunteita toinen toisilleen. Miten tunteen voisi selittää toiselle sanoilla kuvaamalla? Selittäjä koittaa olla näyttämättä tunnetilaa ilmeillä ja eleillä, vaan käyttämällä sanoja. Oikein arvatessa selittäjän ja arvaajan rooli vaihtuu.

Kuinka monta tunnetta pari onnistuu selittämään toinen toisilleen viidessä minuutissa? Tai kuinka kauan kestää saada kuusi perustunnetta selitettyä ja arvattua?

Vinkki: Tunteita voi koittaa myös esittää sanattomasti. Onnistuuko parin arvata mikä tunne on kyseessä vain toisen ilmeiden ja eleiden perusteella?

[Selitä tunteet -sananselityspeli – Lapsen oikeuksien viikko](#)

Muistipeli

Lapsen oikeuksien muistipeli opettaa oikeudesta oppimiseen ja lapsen oikeuksista sekä harjoittaa muistia.

Tehtävä:

Jaetaan luokka pareihin tai kolmen hengen pienryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annetaan tulostettu ja korteiksi leikattu muistipelipakka. Matkalaukussa on kaksi erilaista muistipelipakkaa, joista toinen sopii pienille oppilaille ja toinen hieman isommille. Kuvallinen pakka on matkalaukussa myös englanninkielisenä.

Muistipelissä koetetaan yhdistää korttipareja. Muistipelikortit levitetään pöydälle tai lattialle kuvapuoli alaspäin. Vuorossa oleva pelaaja kääntää kaksi korttia kerrallaan oikein päin. Jos pelaaja löytää korteista parin, saa pelaaja kortit itselleen. Jos käännetyt kortit eivät muodosta paria, käännetään molemmat takaisin omalle paikalleen kuvapuoli alaspäin ja vuoro siirtyy seuraavalle.

Peli päättyy, kun kaikki parit ovat löytyneet. Voittaja on se, joka on kerännyt itselleen eniten pareja. Muistipelikortteja voi hyödyntää myös sananselityspelissä.

[Muistipeli – Lapsen oikeuksien viikko](#)

[Muistipeli lapsen oikeuksista – Silja Perälä](#)